

PRIČE LUTALICE

PRIČE LUTALICE

Mario de Karvaljo

Sa portugalskog prevela
Vesna Stamenković

HELIK S

Naslov originala
Mário de Carvalho
CONTOS VAGABUNDOS

Copyright © Mário de Carvalho, 2014
Copyright © 2022. za srpsko izdanje, Heliks

Izdavač
Heliks

Za izdavača
Brankica Stojanović

Urednik
Bojan Stojanović

Lektor
Aleksandra Dragosavljević

Fotografija na prednjim koricama
Bojan Džodan

Štampa
DMD štamparija, Beograd

Tipografija
Janson Text

Prvo izdanje

ISBN: 978-86-6024-072-1

Smederevo, 2022.

www.heliks.rs

Co-funded by the
Creative Europe Programme
of the European Union

The European Commission support for the production of this publication does not constitute an endorsement of the contents which reflects the views only of the authors, and the Commission cannot be held responsible for any use which may be made of the information contained therein.

Sadržaj

PRIČE LUTALICE

Tri zalutala lika	9
Ceo život u propast	13
<i>Vodvilj</i>	29
Ruski dvogled	39
Karolina, Fernando i ja	50
Zavađene porodice	67
Beskrajna okupacija	71
Sećanja na vojnu krizu	80
Bog	84
Avijatičarski fenomeni	89
Jasmina i njene ljubavi	93
Koraci	97
Karolina	101
O sređivanju sveta	105
Memoari revolucionara	118
Avanture jednog juvelira	122
Staza duž litice	126

PUTEŠESTVIJA KAT'A I GAT'A

Sto sela sto adeta	135
Duh vremena	137
Pleme	139

Put	141
Svetiljka	143
Domašaj	146
Koncert	148
Okrepljenje	150
Fatamorgana	152
Istorijska manipulacija	155
Mošti svetog Vartolomeja	157
<i>Beleška o piscu</i>	160
<i>Beleška o prevodiocu</i>	161

PRIČE LUTALICE

Tri zalutala lika

Pišem na kompjuteru koji stoji na uglancanom stolu sa jednom od onih polica na izvlačenje. Ti su stolovi toliko rasprostranjeni da se mogu naći u svakoj većoj prodavnici kompjuterske opreme. Pominjem ovaj lični podatak jer postavlja scenu za neprijatne događaje koji su se pre nešto više od jednog sata odigrali ovde, u mojoj kancelariji. Posedovanje takvog komada nameštaja nije nešto čime bi se ma ko pohvalio, i ja bih radije prečutao tu činjenicu da nije bilo neophodno da je priznam.

Baš sam se spremao da pritisnem F11 kada je žgoljavi čovečuljak u crnom trodelnom odelu i sa demodiranim šeširom iskočio iza tastature i počeo da se upinje ne bi li se uspentrao na gornju površinu, gde su stajali džinovski monitor i štampač. Naizgled očajničkim pokretom podizao je ruke i đipao visoko iznad tastature. Imao je cipele sa tvrdim đonom koje su kuckale po plastici uz zvuke nalik na kljucanje kakadua.

To nije bio prvi put da me proganja neki lik. Dešavalo mi se to prilično često, kad pođem da prošetam Vrtom Konstantino posle večere, za punog meseca. Pojavili bi se iza nekog drveta i gotovo bi uvek bili viši i krupniji od mene. Neki bi bili prilično mrzovoljni i čak bi me i izvredali. Upravo zato

izbegavam Vrt Konstantino i kad moram tuda da prođem gotovo da trčim, krijući lice najbolje što mogu. Nikad nisam sasvim siguran kada je pun mesec.

Međutim, da ugledam lika visokog dvanaestak centimetara, koji, žgoljav, skakuće na dohvat mojih prstiju, to mi se još nikad nije desilo. Ali za sve postoji prvi put. Prvo sam pomislio: „S ovim ću moći da izađem na kraj“. Iako je izgledao veoma gipko, kad je u stanju onoliko da skače, nikako nisam mogao da se uplašim čovečuljka koji bi mogao da mi stane na dlan. A šta ako je naoružan? Činilo se da nije.

Ali tu je već bio još jedan lik. Obasjana svetlošću monitora, mlada plavuša u ružičastoj bluzi i crnoj suknji, šećkala je užurbano po površini stola, nervozno trljajući ruke. Izgledala je veoma zabrinuto. Nosila je traku za kosu i visoke štikle. Nije bila dovoljno teška da bi mi štiklice oštre kao iglice oštetile nameštaj. Ženica nije obraćala pažnju na mene. I dalje je hodala tamo-amo, tiho kuckajući štiklicama o površinu stola. Nagnuo sam se napred i čini mi se da sam uspeo da razaberem sasvim tih, usplahiren glasić: „Oh, Augusto, Augusto!“ Ali nisam siguran.

Čovek je uspeo da se uhvati za gornju ploču, i s teškim naporom, u složenom manevru laktova i ruku, iskoprcao se i podigao celo telo. Za to mu je trebalo neko vreme. Pao sam u iskušenje da mu pomognem prstima. Ali rešio sam da se ne mešam. Ako bi mi se učinilo da će mi pasti na tastaturu, poturio bih ruku, da mi ne ošteti neku tipku ili se ne zaglavi između njih. Bilo bi smešno da se pojavim kod majstora za popravku kompjutera i da moram da mu objašnjavam kako mi se neki čovečuljak zaglavio u tastaturi, pa ako bi bio ljubazan da mi ga odatle izvuče onim velikim kleštima koja koriste profesionalci.

Međutim, čovečuljak je konačno uspeo da ustane, stresavši prašinu sa odela preterano teatralno, ili po navici (sasvim nepravedno, jer garantujem da na tom stolu nema ni trunke prašine), a zatim je učinio nešto potpuno neočekivano. Uместo da pođe prema ženi, što sam ja pogrešno predviđao da će učiniti, uputio se pravo prema starčiću sa dobošem.

Starac bele brade sa frigijskom kapicom sedeo je na ivici pepeljare i neprekidno udarao u doboš. Nije se ništa čulo. Međutim, primetio sam da povremeno veoma energično maše palicama. A žena je i dalje hodala levo-desno, cak-cak-cak, i trljala ruke. Spazio sam da je poskočila, kao da se trgla, i ustuknula jedan korak. Međutim, kad je čovek nestao iza pepeljare, izvan njenog vidokruga, nastavila je nervozno da šečka.

Žena je sasvim sigurno nekoga čekala, verovatno tog nekog Augusta, koji nije bio ovaj sa šeširom. Pomalo sam se već i raznežio i poželeo da se Augusto pojavi. Starac sa dobošem prestao je da udara i pogledao čoveka sa šeširom, koji je pomenuti šešir brzim pokretom skinuo, a zatim ga ponovo stavio. Bio je lepo vaspitan. Starac sa dobošem odmahnuo je glavom nekoliko puta, kao da nešto tvrdoglavo odbija, a zatim je nastavio da lupa.

U tom trenutku obuzeo me je strah da bi zaista mogao da se pojavi još neki lik. Ma, kakav Augusto! Ne bih nimalo voleo da mi kuću ispune vitezovi, biciklisti, bokseri i igračice kankana. Ili vojnici. Ne, sasvim bi lako mogao da mi se pojavi čitav vod, i da se precizno postroji na naslonu moje sofe...

U teškim situacijama kao što je ova, najbolje je obratiti se stručnjaku. Pozvao sam telefonom prijatelja koji je pisac. Podigao je slušalicu mrzovoljno jer sam ga probudio. On je jedan od onih dnevnih pisaca, što rade od devet do pet.

„Slušaj, prijatelju, izvini ali iskaču mi neki likovi oko kompjutera. Šta da radim?“

Moj je prijatelj postavljao pametna pitanja. Bio je veliki stručnjak za likove. Bili teški ili laki, veliki ili mali, tihi ili bučni, nežni ili grubi. „Imaju li maske?“, upitao je. „Nemaju? Onda su nižeg stepena...“ Kada sam mu rekao da su sićušni i tihi, predložio mi je, malo arogantnim glasom, kao da mi govori nešto što je sasvim očigledno: „Uzmi sve troje i baci ih kroz prozor“. „A ako nekog pogodim? Možeš li da me zamisliš pred sudom, optuženog za bacanje likova kroz prozor i nanošenje povreda korisnicima javnih površina?“ „Onda ih baci u smeće.“ „Ne mogu tako nešto da uradim, ipak su to ljudi.“

Sa druge strane žice, moj je prijatelj nestrpljivo coknuo jezikom. Pomislio sam kako je sigurno prilično grub prema svojim likovima. Tako je to kad neko ima iskustva.

„Slušaj, zar ti ne pišeš ovih dana neku hroniku, komentar, šta li već?“ Kako li je znao? U ovom su gradu svi vrlo dobro obavješteni. Priznao sam da pišem.

„Onda evo šta ti je činiti: zarobićeš ih u tekstu.“

Ceo život u propast

Negde oko pola deset ujutru, kombi *ford tranzit*, s gumama koje škripe po pločniku, tik ispred zgrade televizije, već je izazivao nezadovoljstvo. Retrovizor sa vozačeve strane odbijao je da bude namešten. Klatio se labavo u mlitavoj neodlučnosti i, koliko god da se vozač trudio, ostajao bi tvrdoglavo položen. Osim toga, jedan policajac, sa zgađenim izrazom na licu, prišao je da ga obavesti kako ne želi vozilo na trotoaru. Nije ga zanimalo da li počinitelj radi za televiziju, banku ili tržišni centar. Kad se vrati, pisaće kaznu. I odlučno je okrenuo leđa tiradi Lurdes Barboze koja je predvodila ekipu. Uprkos svadalačkom držanju, bila je lišena sposobnosti da naređuje policajcima. Čovek ju je verovatno prepoznao sa ekrana. Bledo sećanje. Situacija je dokazivala da to što je neka osoba javna ličnost ne znači da će joj uvek poći za rukom da impresionira vlasti.

Putnike u kombiju je najviše mučilo to što je već prošlo petnaest do deset, a od tonca i asistentkinje još ni traga ni glasa. Nisu se ni javljali na telefon. Dve poruke u govornoj pošti, jedna suzdržano prekorna, druga s jasnim negodovanjem, služile su samo da ih obaveste o tome gde ih i koliko nestrpljivo čekaju. Petljajući oko klonulog retrovizora,

vozač je gundao o tome kako nema snage za kazne od ranog jutra.

Svi su pomno motrili kroz stakla nestrpljivo čekajući da se par pojavi, ko zna odakle, dok je rasprava koju je vozač vodio s retrovizorom već dostigla veoma ličan nivo. Kukao je kako takvo nešto može samo njemu da se desi. Šminkerka je, sa sumnjičavim smeškom, izjavila da je „veoma napeta“. A autorka i producentkinja govorila je kako je ovo „baš loše počelo“. Neka se Gedeš malo prošeta okolo, da se slučajno opet ne pojavi onaj namrgođeni policajac. A da oni možda nisu već stigli, ali nisu videli auto? Neka on samo uradi šta mu kažu, i pusti taj prokleti retrovizor da već jednom padne. Odgovor: „Usrani rekviziti. Neke ekipe kočopere se naokolo u novom kombiju. A meni uvek dopadne kanta. Sledeći put ima da odbijem.“

Autorka je primetila aluziju na nevažnost njene emisije, a posledično, samim tim i nje same. Ali suzdržala se da ne odgovori, nije htela da izazove protivmere vozača, koji je bio u stanju da tvrdi kako vozilo nije u uslovima za rad i da se pozove na kolektivni ugovor.

Kad je okrenut ključ u bravi, kombi je izbacio oblak crnog dima i počeo da se tresе uz nimalo suptilan zvuk škripanja metala. Od tog truckanja, bočni retrovizor je poskočio i oteo se nežnoj ruci šofera koji je primenjivao u narodu opštepoznatu tehniku malo milom malo silom. Kamerman je pomislio kako bi mogao da atmosferu učini nešto lakšom:

„Hajde, ljudi, sviće dan. Dajte malo pozitivne energije!“

Ali šminkerka koja je, veoma nestrpljivo, gledala kroz zadnje staklo, uzviknula je: „Eno ih idu, eno ih idu!“ Potom je uzbuđeno stisnula sićušne pesnice i prinela ih ustima. Lurdes Barboza je besno otvorila klizna vrata. Pogrešno je

proračunala silu i vrata su poletela, bučno se odbila i opet zalupila, pa joj je bila potrebna pomoć da ih još jednom otvori.

A njih dvoje su išli vrlo polagano, u čvrstom zagrljaju, priljubljeni, obučeni u crno, s torbama preko ramena, bezbrižni i opušteni.

„Samo što nismo pošli. Ovog puta bismo vas ostavili!“

„Ah, stvarno? Onda bi ti radila zvuk, je l' da?“

Pustio je devojkicu da uđe prva, smestio ju je, vrlo nežno, na sedište u sredini, umirujuće mahnuo rukom i zatvorio vrata.

„Ovo se neće ponoviti. Tonaca ima kao kusih pasa!“

„Hajde, hajde“, prekinuo ih je kamerman veoma uvređenim glasom. „Budite malo pozitivni, ljudi. Lep je dan! Veži se tamo pozadi, Gedeš.“

Svi su začutili kad je kombi trućnuo sišavši s ivičnjaka.

Ekipa je bila onakva kakvu su uspeli da sklepuju. Pregovori sa upravom stanice urodili su viškom onoga što im je najmanje bilo potrebno: mladi par, s hibridnim zaduženjima vezanim za zvuk, asistenciju i šlagvort kartice, i šminkerka, svima prisno poznata kao dona Matilde, koja im je nametnuta da je ne bi gledali kako sedi u studiju s časopisom „Marija“ u rukama. Te godine šminkerki je bilo napretek, a dona Matilde je bila dokona. Uvek je bila spremna za rad na terenu, sa svojom kutijicom pirinčanog talka.

Niko ne bi mario za tu emisiju da se njena autorka Lurdes Barboza nije godinama borila za nju. Kružile su i glasine da je, u to vreme, već počela i da spava s pogrešnim ljudima. Svaki put kad bi se promenilo rukovodstvo, ona bi pojurila da je prime, s dokumentacijom u rukama, jer je znala da drugi primerci, koje je ranije predala, sigurno hvataju prašinu zatureni u nekom ćošku.

U svoje vreme ona je vodila jednu dečju emisiju u četiri popodne, s konkursima za najbolji crtež, glumcima obučanim u kostim zeca i mađioničarima u dugim haljinama s mnogom džepova. Kolege su govorile kako njen kreštav glas i osorno ponašanje prema deci ne doprinose popularnosti emisije. Kritičari su se svake nedelje potresali zbog gramatičkih i akcenatskih grešaka. Niko nije verovao kritičarima jer su oni, kao što je poznato, propali intelektualci, zavidljivi i sitničavi, i ne razumeju se u televiziju. Međutim, emisija je ukinuta kada je iz Ministarstva za obrazovanje stigao diskretnan dopis s peticijom koju su potpisali profesori, o nečemu ne baš sasvim jasnim u vezi sa proklitikama, enklitikama i upotrebom zamenica. Raščulo se. Izbio je skandal. Kolege su tom prilikom pokazale solidarnost i bilo je i nekih koji su predlagali kolektivnu tužbu. Predlog je zvučao dobro, toliko dobro da je u potpunosti zadovoljio svačiji osećaj za pravdu, i Lurdes Barboza je neko vreme ostala u onom ničijem prostoru koji se, metaforičkom suptilnošću, naziva „obešena o čiviluk“. Ali Lurdes Barboza je bila borac. Imala je vremena za razmišljanje, i razmišljala je. Osmislila je čitav „paket“ programa, uključujući i kviz Aukcija, gde je spiker trebalo da izgovara brojeve sve dok ga jedan od učesnika ne prekine podignuvši prst. Učesnik koji najpribližnije pogodi broj izvučen na tomboli dobio bi poklon od sponzora emisije, najbolje bi bilo da to bude neki automobil, makar i jeftiniji. U kafeima na stanici svi su joj ljubazno predlagali koje bi umetnike mogla da pozove, i ona je postala ubeđena da je osmislila najbolji kviz na svetu. „Patentiraj ga, ne zaboravi da patentiraš projekat“. Ona ga nije registrovala, imala je poverenja, na kraju krajeva svi su znali da je Aukcija njena ideja. Emisija je počela da se emituje nekoliko meseci kasnije, u produkciji

jedne strane kompanije i otmeno uglancana. Lurdes Barboza je pružila otpor. Bacila je optužbe u lice važnog producenta, pošto je dugo čekala ispred vrata jedne kuće u četvrti Kinta da Marinja, pravila skandal po hodnicima televizijske stanice i nogama štitirala uvek zatvorena vrata urednika programa. Ukrali su joj ideju. Uključeni u taj slučaj, Autorska agencija i privatna advokatkinja, nisu mogli ništa da učine. Nedostatak svedoka, manjak dokaza. Profesionalci koji su onako vatreno doprineli usavršavanju Aukcije, koji su joj davali dobre savete, sad su govorili kako ništa ne znaju, ničeg se ne sećaju. Lurdes je bila potištena, pala je u depresiju, kupovala besmislene stvari, bacila se u trošak za psihoterapiju, čak je i otvorila bolovanje. Na kraju ju je izlečio jedan senegalski vrač iz novinskih oglasa, koji se služio molitvama s brojanicama i melemima od babunove masti.

Prošle su godine, Lurdes se vratila, prebolela je Aukciju i u međuvremenu usavršila nazalni govor, svojstven sociolektu veselih bogataša kojim se govori u predgrađima Lisabona. Vremena da ga uvežba imala je napretek. Međutim, nije prestala da se bori za svoje najdraže, sad već zastarele projekte. Jedan od njih zvao se „Omiljeni kutak“, a emisija je gledaocima trebalo da otkrije najomiljenije kutke poznatih ličnosti: gde spavaju njihove mačke, gde stoji najomiljenija sitnica, gde vole da dremnu posle ručka, gde im stoji sef. Drugi, za koji je bila manje zagrejana, imao je mnogo imena: „Lice i naličje“, „Lice i poledina“, „Krivo i pravo“, da bi na kraju završio pod imenom „Prijatno i korisno“. Ideja je bila jednostavna i zaprepašćujuće originalna, i kolege u kafeteriji opet su je site nahvalile. Profesionalac u nekoj oblasti i njegovo drugo zanimanje: na primer, ribar koji je i arheolog, advokat koji sakuplja insekte, ili dreser pasa koji u slobodno

vreme dizajnira odeću. Priča i slike gosta kako se bavi i jednom i drugom aktivnošću. Dvadeset pet minuta. Drugi program. Predveče.

Ne bi se baš moglo reći da su se sažalili na nju, niti da ih je oduševila izvrsnim predlogom. Pre će biti da su hteli da popune rupu u programu jeftinom emisijom, nacionalnom i pouzdanom, da namignu javnom servisu i da provere kakva je Lurdes Barboza kao osoba. Pozvali su je na sastanak. Ona je sišla sa svog oblaka i pripremila se da ponovo kroči na njega, pridržavajući gomile i gomile papira.

Rasprava je bila naporna, duga i polemična, bilo zbog suprotstavljenih stavova, bilo zbog načina na koji su se tamo obično održavali sastanci, jer su im, pored iluzija praktičnosti i racionalnosti, davali i snažan osećaj moći. Postalo joj je jasno da će u intervjuima kao sagovornike imati samo ličnosti koje nisu iz medija, budući da su one druge bile rezervisane za zgodnu koketu koja je igrom slučaja bila nećaka jednog od direktora.

Još je jasnije bilo da će morati da prihvati ekipu koju joj budu stavili na raspolaganje i nijednu drugu: nisu hteli ni da čuju za imena koja je nosila u fascikli. Smejali su se njenim ambicijama. Nametnuli su joj kamermana koji je voleo kose planove, mladu sekretaricu koja se tek ispilila, njenog muža koji je stažirao kao tonac, i još i šminkerku, dona Matilde, jer uvek dobro dođe da gosti emisije nemaju onaj plavičasti ten koji ružno izgleda na ekranu, a gospođa ionako kuka da sedi skrštenih ruku. Realizacija? Neka realizuje sama, ima dovoljno iskustva. Treba samo naizmenično da zumira i odzumira... Što se tiče produkcije, nek se sama pobrine za logistiku: na kraju krajeva, to sigurno nije baš toliko teško. Neki telefonski poziv tu i tamo...

Rasprava o ovim tačkama bila je iscrpna, temeljna i vešta, da i ne pominjemo onu koja se vodila oko budžeta. Ali slučaj je zaključen kad je jedan od asistenata produkcije, gledajući je pravo u oči, slatkorečivo i sa poslednjim tragovima ljubaznosti u glasu rekao: „Lurdes, slatka moja, najmilija, il' ovako il' nikako!“ Bilo je vreme večere.

Vozač, Gedeš, kako je kasnije saznala, već je slupao dva vozila na putu, bio je naprasit čovek i jedan od aktivnih predstavnika sindikata. I tako su oni pošli na jug.

A kuda su se zaputili? U zabačeno selo, duboko u Alentežu, po imenu Dolina Alardo, poviše Mertole, bogu iza nogu. Nije se nalazilo na mapi, ali je Gedeš garantovao da s njim nema da omanu. Svi putevi vode u Rim a sve što ima motor ide u Ulan Bator.

I tako su pošli prema Evori, preko mosta Vasco da Gama.

Taj most, sanjiva bela čaplja opružena s krilima uvis, ili snežna harfa polegla po vodi (devojka je ćutke smišljala pesme u glavi) pokrenuo je razgovor. Čak i Lurdes Barbozi, koja je znala da je dobro imati kritički stav o javnim radovima, otelo se jedno „majku mu!“, koje je naišlo na sveopšte odobravanje. Ali Gedeš je pustio da ih prođe ushićenje i odgovorio:

„Znam ja!“

Sačekao je da mu neko zatraži objašnjenje, ali kako to nikako da se desi, nastavio je i sam:

„Trebalo je da most bude sagrađen odmah pored onog drugog. Pola saobraćaja na ovu, pola na onu stranu. Tako je bilo!“

Lurdes Barboza je najnazalnije što je mogla izgovorila jedno prezrivo „Mislite?“. Vozač, međutim, nije imao sluha za kaškaiške tonalitete:

„Znam šta pričam! Ja se ovim bavim svaki dan...“

Ovaj naučni dokaz svima je zapušio usta i sprečio sve komentare. Svaki put kad progovori Gedeš bi se okrenuo prema putnicima, prepuštajući vožnju kombiju, a to nije ulivalo želju za komentarima. Sedamnaest kilometara dugačak most prešli su u tišini. Sve dok se, kad su već ugledali zamak Palmela, nije začuo tanani zvuk. Svako je opipao svoj nedužni mobilni telefon, ali je kamerman podigao predmet koji je oblikom pomalo podsećao na starinski džepni sat. Bio je to njegov *tamagoči*.

„Jao, baš slatko, *ikebana*“ – reče dona Matilde razneženo.

Lurdes je pomislila kako se predmet zove *cunami*, ali nije htela nikom da protivreči. U odlasku je uvek dobro biti pomirljiv. U povratku, videće već. Kamerman je nastavio sa propagandom:

„Daje osećaj odgovornosti. Vidite, sada je gladan. Puni se ovim dugmetom, evo ovako, i onda bude sit.“

Dona Matilde:

„Trebalo bi da ih podele narkomanima u Pišelejri, ne bi li se možda za nešto vezali.“

Dona Matilde je živela u četvrti Alto do Pina i uvek je imala priče o narkomanima. Smatrala je da uz ono što se dešava u četvrti Pišelejra država ide u propast. Mladi tonac široko je zevnuo a devojka se privila bliže uz njega.

„Baš pre neki dan...“ počela je šminkerka.

I završila je tek kada je Gedeš, koji je usput ubacio kako ih sve treba baciti u reku (na četrdesetom kilometru), preklati (na osamdeset četvrtom), obesiti o bandere (na sto šezdesetom) objavio da je kucnuo čas za užinu. Narogušen, stisnutih usana, spreman da brani svoja prava na radno vreme, u dubini duše bio je pomalo razočaran što se niko nije usprotivio. Zaustavio se ispred restorana koji nije voleo.

Za stolom, Lurdes Barboza je odmah pokušala da povede razgovor na svoju stranu. Pričalo se o „prošlim životima“. I dona Matilde je bila iskusna. Bila je sveštenica u starom Jerusalimu. Vredela je više od autorke, koja se zadovoljila time da bude dvorska dama na dvoru don Sebastijana, i Kleopatrina robinja, jedna od onih koje je među smokvama ujela zmija. Zaljubljeni par, kom je bilo muka, nije učestvovao. Brzo su se vratili u kombi s dva sendviča sa šunkom. Bila je to dobra prilika da se završi razgovor o „prethodnim životima“ i da se sve troje posvete komentarima o onome što su znali o ovom budućem.

Gedeš je čačkao zube noktom palca. Ta mu je radnja pričinjavala vidno zadovoljstvo. Mrzovoljno je prestao sa tim tek kada je Lurdes Barboza, pošto je platila račun za firmu, naredila:

„Idemo.“

Seljak, u sintetičkoj ljubičastoj košulji, sa ogrlicom od lažnog zlata i kariranim kačketom koji mu je spadao na nos, zaklonjenih očiju, već ih je čekao na trgu, malo pre ugovorenog vremena. Prišao je kombiju, blago pogrbljen, skrštenih ruku, i uverio se da je u pitanju „ekipa s televizije“. Ručerdi naslonjenih na krov kamioneta, suvo i koščato lice naborano od spokoja odmerilo je bez žurbe svakoga od putnika. Lurdes Barboza počela je da postavlja pitanja, veoma profesionalno:

„Jeste li nas vi zvali? Vi ste gospodin koji piše stihove?“

Ali on je rekao samo:

„Pođite za mnom.“

Polako se okrenuo i ušao u prašnjavi kamionet iz kojega je kroz prozor virio jedan drugi tip, riđ, štrkljav, s nervoznom adamovom jabučicom koja je samo poskakivala...

„Šta tu zevaš? Hajde, kreći!“ , naredila je Lurdes Gedešu.

Nakon mnogo uzbrdica, rupa, peska, bara, pentranja i spuštanja stigli su do imanja, grupice starih kuća raštrkanih po visoravni među sjajnim narovima. Čovek je izašao iz kola, kao i njegov saputnik. Stigli su. Nije bilo mnogo priče. Ekipa je pogurena izašla iz kola i počela da izvlači opremu iz prtljažnika. Lurdes Barboza je pitala gde je gospodin koga treba da snimaju za emisiju. Sunce je peklo. Mladić koji je došao s čovekom u ljubičastoj košulji smešio se iskrivljenim ustima i ispuštao neartikulisane zvuke. Bio je pomalo zao-stao u razvoju.

„Kad već insistirate, dođite da vidite“, rekao je seljak.

U kući s podom od nabijene zemlje starac je gledao televizor koji je pomoću dva kabla bio povezan za akumulator automobila. Ovlaš je pogledao nepoznate goste i nastavio da gleda televiziju. Devojčica koja je sedela na podu s dva lavora pred sobom i čistila grašak nije marila za posetioce. Seljak se nagnuo prema starcu:

„Tajo, došla su gospoda s televizije.“

Starac je reagovao naglas, otvorio je bezuba usta i počeo da plače, šmrckajući tiho i veoma tužno. Ruke su mu se tresle. Pošle su mu sline. Lurdes je pomakla seljaka u stranu i upitala da li je to starčić koji sa osamdeset godina još vuče plug, smišlja narodne pesmice i pravi čamce od plute. A čovek joj je odgovorio:

„Nekad je bio, ali sad to više nije važno.“

„Nije važno?“

„Sad ću vam pokazati šta je važno.“

Lurdes Barboza nije navikla da se prema njoj tako ophode. Obično bi joj izneli porto i krokete, i bili bi veoma gostoljubivi i puni poštovanja. Pokušala je da raščisti stvari. Ona

je došla zbog pluga, stihova i čamac. Ali seljak nije bio raspoložen za razgovore:

„Idemo dalje...“

Ponovo su vijugali za kamionetom po divljim brdima. Gedeš je gundao da ovako ne odgovara za vozilo, a Lurdes se u dubini duše kajala što nije dovoljno detaljno objasnila situaciju. Ekipa je bila nezadovoljna i bubrezi su ih boleli od truckanja. Još jedno imanje. Lavež pasa. Staju. Ogromna stabla hrasta plutara umnožena u beskraj.

„Ovde, prijatelju“, obratio se kamermanu čovek u ljubičastom, „možeš da pokreneš mašinu, jer hoću sve ovo podrobno da objasnim.“

„Molim?“, zaustila je Lurdes Barboza s negodovanjem. „Straaaaašno mi je žao, ali...“

Ridokosi mladić koji se vozio u kamionetu lenjo im se približio. Nosio je lovačku pušku prebačenu preko desne ruke. U levoj je držao ključeve kombija televizijske ekipe.

„I moj Ze ima mašinu“, reče seljak pokazujući lovačku pušku. „Ovo je ona koja pokreće sve druge. Je l' jasno? Snimaj.“ Mahnuo je rukom da obuhvati sve oko sebe. „Snimaj kad kažem!!!“

Kamerman je pogledao Lurdes Barbozu, ali ona mu je samo stisnula mišicu u gestu koji je trebalo da znači „uradi šta ti se kaže“. Uperio je kameru prema imanju, prema kokošinju, prema jednom stablu masline, i konačno je zaustavio na čoveku u ljubičastom koji se nakašljao da pročisti grlo, a zatim svečano i uvređeno saopštio za objektiv:

„Želim da posvedočim o jednom velikom skandalu!“

Nekoliko puta ponovio je frazu „veliki skandal“, žalosno odmahnuo glavom, uzdahnuo, okrenuo leđa i ušao u kuću. Ekipa je bila spremna da ostane zabezegnuta tu u

dvorištu. Međutim, riđokosi mladić podigao je pušku i svi su zajedno pošli za čovekom. Čak i Gedeš, čija tvrdnja da je on tu samo da vozi i da nema ništa sa tim nije naišla ni na kakvo razumevanje.

„Ima li tona? Je l' se dobro vidi?“, upitao je čovek u ljubičastom. Stajali su poređani u krug u mračnoj sobi u dnu hodnika. Zrak sunca prelamao se kroz stakleni krov i snažno odbijao o poklopac neke prašnjave škrinje. Širio se kiselkast miris. Oko njih su stajale tegle, baloni, limene kantice, a u jednom uglu s krovne grede visile su kace za sir. Na dvema pletenim stoličicama sedeli su jedna devojka u poodmakloj trudnoći i tamnopusi momak vrlo crnih i vrlo preplašenih očiju. Četvorougao upravo otvorenih vrata sada je ispunjavao riđokosi Ze pomalo odsutno mašući puškom čija mu je cev udarala čas o jedno čas o drugo rame.

Kamerman se okrenuo prema čoveku u ljubičastoj košulji i obratio mu se gotovo molećivo:

„Vidite u šta ste nas sad uvalili.“

„Nismo ovde slučajno“, rekao je seljak i naredio: „Svetlo!“ Došli su opremljeni reflektorom i baterijskom lampom. Snažan zrak odagnao je senke i obasjao prostoriju do najskrivenijih kutaka. Sada je bila manje interesantna. A mladić je od straha gotovo poskočio na stoličici.

Lurdes je još jednom pokušala da se pobuni. Ovo je emisija drugog programa koja se bavi samo poslovima i hobijima, razumete?, da se ta priča njih uopšte ne tiče, da su ih, izgleda, namerno prevarili pričom o starčiću koji, na kraju krajeva, ako je baš dotle došlo da će momak da puca, pa dobro, nešto će smisliti ali... A ekipa se brže-bolje potrudila da nešto smisli. Nisu baš ni bili srećni zbog toga što se Lurdes pobunila, jer je bilo bolje da sve prođe mirno, bez pucnjave, pošto bi

sve drugo bilo vrlo neprijatno. Kamerman se pokazao vrlo uslužan, vrlo poslušan, šminkerka je prišla, svojevrijedno, mladi tonac namestio je opremu, a asistentkinja je škljocnula klapnom tik ispred lica čoveka u ljubičastom, koji ju je pogledao sumnjičavo, ali se nije usprotivio.

„Sad mene da snimaš!“

U pitanju je, nastavio je farmer, skandal ogromnih razmera, i on želi da cela zemlja (svi Portugalci i sve Portugalke) znaju da je onaj momak tamo (kamera se okreće da snimi potreban kadar, glas se čuje iz ofa), napravio dete njegovoj ćerki (krupan plan ćerke), a kada je on, iznenađeni i uvređeni otac, pozvao da učinjeno ispravi brakom, bezobraznik mu je za to tražio iznos od trista hiljada mesečno. Posle je tu sumu smanjio na dvesta hiljada. Pa je li to pravedno i pošteno. Ako nije, onda neka kamera sve zabeleži, pa nek bude na vestima da cela zemlja čuje! A i druge zemlje da budu upozorene.

„Je l' snimljeno?“

Kamerman je podigao desni palac i zaustavio snimanje.

Čovek u ljubičastom prekorio je mladića:

„Je l' vidiš? Vidiš li kako si se obrukao? Sad će svi da znaju tvoju njušku, i znaće da si hteo da primaš nadoknadu celog života za to što si devojci napravio dete...“

Devojka se promeškoljila, zaustila nešto da kaže, ali otac je bio neumoljiv, mahnuo je visoko podignutom rukom gotovo okrznuvši голу tavanicu:

„Ti da čutiš, jesi li me čula?“

„Gosin' Fradinjo, niste u pravu, sve ću da vam objasnim. Svaki tast je dužan da pomogne zetu i tako je oduvek bilo... Vi ste pogrešno razumeli šta sam hteo da vam kažem. A da me ovako zaključate, e to nije u redu.“

„Ah, pogrešno sam razumeo? Pali onda opet to sokoćalo.“

Seljak je seo na izubijani bidon koji je s mnogo buke dovukao do ćerke i mladića, i započeo tiradu. Ovog puta devojka se umešala da kaže kako je već velika i vakcinisana i da ume da se brine sama o sebi. Krajičkom oka seljak je proveravao da li crvena lampica pokazuje da je kamera uključena. Na vratima, dugajlija s puškom je zevao. Kako nije imao šta da radi, vozač Gedeš je napravio izuzetak i odlučio da pripomogne, pa je pridržavao tronožac reflektora. I više nije bilo načina da prekinu raspravu. „Tražio si nadoknadu.“ „Nije to bila nadoknada.“ U jednom trenutku Lurdes je sela na stolicu pored devojke i odlučila da razreši situaciju.

„Dozvolite! Ja ću ovde da posređujem.“

Seljak i ostali napravili su joj mesta, seljak je skinuo kačket i stavio ga na kolena. Preko celog čela pružala mu se crvena linija koja se nastavljala na potiljku tankim žlebom splepljene kose. Šminkerka je četkicom nanela malo šminke na sva lica. „Tišina!“ „Klapna!“ „Kamera“ „Akcija!“

„Nalazimo se na jednom alentežanskom imanju, nekoliko kilometara od Doline Alardo, gde su nedavni događaji duboko uznemirili gospodina... Izvinite???“

„Ilario Fradinjo!“

„...gospodina Ilarija Fradinja. S moje leve strane nalaze se... Da počnemo od gospodina Ilarija Fradinja. Gospodine Ilario Fradinjo, ispričajte nam...“

Tri sata kasnije ford tranzit skrenuo je na autoput za Montemor, a svi njegovi putnici snuždeno su se vozili na ručak. Odbacili su mladića od imanja do varoši, a seljak im nije stao na put. Činilo se i da se barem delimično pomirio sa ćerkom. Čoveku je toliko laknulo što je imao priliku da pred kamerom ispriča šta ga tišti, i bio je toliko čvrsto ubeđen da je pobedio u raspravi s problematičnim zetom, da je već bio spreman na

sve. Ponudio im je vino, ponudio im je sir i kobasice. Hteo je da im pokaže imanje, podrum, krave. Pokušao je da ih zadrži u posesivnom izlivu gostoprimstva. Muka živa. Lurdes je morala da mu se zakune kako moraju brzo da pođu ne bi li stigli na vreme da snimak emituju u dnevniku u osam.

Mladić je bio ćutljiv. Seo je pored zaljubljenog para i celim putem gundao sebi u bradu: „Ode ceo život u propast, škrtica jedna matora!“ Zamolio je da ga ostave na glavnom trgu u varoši i otišao.

Samo što je izašao svi počеше da govore uglas. Mladi zaljubljeni par u crnom hteo je da slučaj prijavi policiji. Otmica i tako to. Dona Matilda je stalno ponavljala koliko je bila prestravljena. Gedeš je smatrao da je mladić bio u pravu. Ako ga hoće za zeta nek mu plati, nisu ovo laka vremena. Kamerman je s tugom saopštio da mu je tamagoči crkao. Počeo je da vibrira za vreme snimanja, ali on nije hteo da napravi nikakav pokret koji bi onaj s puškom mogao pogrešno da protumači, nije se činilo kao da su mu baš sve koze na broju... A Lurdes je glasno izražavala negodovanje. Da se nipošto neće podnositi nikakva prijava jer nema nameru da provede ostatak života tako što će svaki čas morati da ide na sudenja u neku zabit u Alentežu. Da joj se fućka za kamermanov cunami. Ono zbog čega zaista žali jeste činjenica da su izgubili ceo dan a nisu ništa uradili. Da je uopšte ne zanima šta Gedeš misli o bilo čemu. I da ćute i puste je na miru, jer je ona ta koja je odgovorna za program, a sad mora da se pojavi u Lisabonu praznih šaka.

Na šetalištu u Montemoru svi su se i dalje osećali neprijatno. Bilo je šest posle podne. Lurdes je upitala konobara da li možda zna nekoga ko ima svoj stručan posao, a da se pored njega bavi nekom zanimljivom aktivnošću. Ovaj je

isprva bio sumnjičav. Na prvu loptu pomislio je da ima posla sa službenicima iz poreske ili nečim sličnim. Ali Lurdes mu je strpljivo objasnila kako su sa televizije, i kako su prošli da snime emisiju...

„Pa, moj stric, koji je berberin, naučio je kosa da priča... I sad ima kosa, evo ovalickog, koji ume da peva *Auroru*.“

Lurdes i kamerman zgledaše se ispod oka. Imamo čoveka. Emisija je spasena.

„Misliš da još ima svetla?“

„Snaći ćemo se sa reflektorom.“

„Treba odmah otići po opremu.“

„A šta ćemo sa snimcima s imanja?“

„Premotaj i snimaj preko.“

Brzo! Ni napojnicu čoveku nisu dali.